

MALTA

QORTI TA' L-APPELL

ONOR. IMHALLEF -- AGENT PRESIDENT

GIANNINO CARUANA DEMAJO

ONOR. IMHALLEF

NOEL CUSCHIERI

ONOR. IMHALLEF

JOSEPH ZAMMIT MC KEON

Seduta tad-19 ta' Mejju, 2014

Appell Civili Numru. 1729/2000/2

Guido u Claudia mizzewġin Grima

versus

**Pierre Buontempo, Ruben u Romina konjuġi
Buontempo u *Centre Travel Company
Limited***

1. Din is-sentenza hija dwar talba magħmula mill-konvenuti Pierre Buontempo u Ruben u Romina Buontempo [“il-konvenuti Buontempo”] u mill-konvenuta *Centre Travel Company Limited* [“is-soċjetà konvenuta”] biex jinstema' mill-ġdid appell maqtugħ b'sentenza ta' din il-qorti tal-5 ta' April 2013, wara li titħassar dik is-sentenza għax il-konvenuti jgħidu illi s-sentenza (i) applikat il-liġi ħażin, (ii) ingħatat fuq ħaġa mhix imdaħħla fit-talba; (iii) fiha disposizzjonijiet kontra xulxin; u (iv) kienet l-effett ta' żball li jidher mill-atti jew mid-dokumenti tal-kawża (art. 811 para. (e) (f), (l) u (l) rispettivament tal-Kodiċi ta' Organizzazzjoni u Proċedura Ċivili).
2. L-appell illi qiegħed jintalab is-smiġġ mill-ġdid tiegħu kien instema' flimkien ma' dak fil-kawża fl-ismijiet Joseph Grima et v. Pierre Buontempo et (ċitazzjoni numru 1843/1999).
3. Il-fatti, safejn huma relevanti għal din is-sentenza tallum, ġew imfissra hekk fis-sentenza mogħtija mill-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili, li minnha mbagħad kien sar l-appell:

“Illi l-atturi qed jitolbu li l-konvenuti jithallsu [*recte*, jhallsu] lura is-somma ta' Lm17,223.04, liema somma l-attur Guido Grima avvanzathom bħala faċilità bankarja konsistenti f'*bank drafts* favur kredituri tal-istess konvenuti, liema somom sussegwentement l-attur ħallas personalment lil *Bank of Valletta plc* a beneficiċju tal-istess konvenuti.

“Illi jirriżulta mix-xieħda tal-attur illi fiż-żmien in kwistjoni huwa kien impjegat bħala *supervisor* fuq *advances* mal-*Bank of Valletta plc* fil-*branch* tal-*Preluna Towers*, Sliema. Fl-istess żmien kien għamel ukoll xi xhur jaħdem bħala *book keeper* mas-soċjetà konvenuta *Centre Travel Co. Ltd.*

“Jirriżulta wkoll illi l-attur kien jieħu ħsieb joħrog il-*bank drafts* li kien ikun hemm bżonn favur kredituri tal-kumpanija konvenuta. Ġara illi wara li l-attur kien iffirma numru minn dawn il-*bank drafts*, il-konvenut Pierre Buontempo kien tah xi ċekkijiet biex jagħmlu tajjeb għall-istess li però rriżulta illi ħamsa minnhom ma kinux ġew onorati mentri d-*drafts* kollha ġew imsarrfin. Illi meta l-*managers* tal-bank indunaw b'dan talbu spjegazzjoni mingħand l-attur. Meta l-attur ikkomunika ma' Pierre Buontempo dan min-naħa tiegħu qallu li kien se jissettilja din il-pendenza *stante* li kien qiegħed jinnegozja xi artijiet. Madankollu l-attur baqa' taħt pressjoni mill-bank, bl-impjeg tiegħu

mhedded, u għaldaqstant kellu jissellef is-somma ta' Lm17,000 mingħand Wilfred Buttigieg, li kien jiġi r-raġel ta' oġtu, sabiex l-istess bank ma jibqax jagħmillu pressjoni. Fil-fatt l-istess Wilfred Buttigieg ħareġ cekk favur l-attur u dan iddepożita s-somma ta' Lm17,223.04 sabiex ikun sodisfatt il-bank. Wara li għadda xi żmien l-imsemmi Wilfred Buttigieg ried flusu lura u għalhekk l-attur issellef is-somma ta' Lm17,000 mill-istess bank biex ikun jista' jissodisfa l-kreditu ta' Buttigieg. Illi rriżulta wkoll illi mis-Lm17,000 li l-attur kien issellef mingħand Wilfred Buttigieg hu kien ħallsu lura s-somma ta' Lm15,000, u Lm2,000 oħra kien tahom lil ħuh Joseph Grima sabiex tinbeda kawża kontra Pierre Buontempo. Illi ġie ammess ukoll mill-istess attur illi kieku hu ma kienx jaġdem il-bank dawn il-*bank drafts* in kwistjoni ma kinux joħroġu *stante* li ma kienx hemm fondi biżżejjed biex ikopruhom.”

4. L-atturi għalhekk fetħu din il-kawża u talbu illi l-qorti:

“1. tiddikjara illi l-konvenuti, jew min minnhom, aġixxew b'qerq u ngann għad-danni tal-atturi sabiex l-attur Guido Grima joħroġ kemm iċ-ċekkijiet pagabbli lil terzi kif fuq premess kif ukoll sabiex javvanza s-somma ta' Lm17,223.04 lill-konvenuti u jħallas l-istess somma lil *Bank of Valletta p.l.c.*;

“2. tiddikjara, jekk hemm bżonn, illi l-konvenuti flimkien u *in solidum* bejniethom, jew min minnhom, huma responsabbli għal ħlas lill-atturi tas-somma ta' Lm17,223.04;

“3. tikkundanna lill-konvenuti flimkien u *in solidum* bejniethom jew min minnhom kif tiddeċiedi dina l-qorti jħallsu lill-atturi s-somma hekk likwidata.

“Bl-imgħax dekorribbli mill-14 ta' Settembru 1998 u bl-ispejjeż ...”

5. L-ewwel qorti hekk qatgħet il-kawża:

“Tiċċhad l-ewwel talba attriċi, u tilqa' t-tieni u t-tielet talba fis-sens biss li se jingħad hawn taht u *cioè*:-

“1. tiddikjara l-konvenuti Pierre Buontempo, Ruben u Romina Buontempo u *Centre Travel Company Limited* responsabbli għall-ħlas lill-atturi s-somma ta' €30,089.17;

“2. tikkundanna lill-istess konvenuti flimkien u *in solidum* iħallsu lill-atturi s-somma hekk likwidata.

“Bl-imgħax dekorribbli mill-14 ta' Settembru 1998.”

6. Minn din is-sentenza appellaw kemm il-konvenuti u kemm inċidentalment l-atturi. Din il-qorti bis-sentenza attackkata hekk qatgħet l-appell:

“... .. tiddisponi mill-appell ta' Pierre Buontempo, ta' Ruben u Romina miżżewġin Buontempo, u ta' *Centre Travel Co. Ltd*, billi tiċċhad l-istess, u tiddisponi mill-appell inċidentali ta' Guido u Claudia

Grima billi tilqa' l-istess, tħassar u tirrevoka s-sentenza tal-ewwel qorti u tgħaddi minflok biex tilqa' t-talbiet attriċi u, għalhekk, tikkundanna lill-konvenuti *in solidum* iħallsu lill-attur is-somma ta' €40,118.89 (ekwivalenti għal Lm17,223.04), bl-imgħax legali mill-14 ta' Settembru 1998, sal-pagament effettiv.

“L-ispejjeż kollha tal-kawża, inkluż dawk *in prim'istanza*, jitħallsu kwantu għal nofs mill-atturi *in solidum*, u kwantu għan-nofs l-ieħor mill-konvenuti *in solidum*.”

7. Din il-qorti waslet għal din id-deċiżjoni wara li għamlet dawn il-konsiderazzjonijiet:

“... .. il-meritu ta' din il l-kawża hu simili għall-meritu tal-kawża konnessa numru 1843/99 u li ġiet deċiża wkoll illum. Jirriżulta li l-attur Guido Grima għamel żmien *bookkeeper* tas-soċjetà *Centre Travel Co. Ltd*, u, fl-istess ħin, kien ukoll impjegat u jaħdem mal-*Bank of Valletta plc* f'waħda mill-*branches* tagħha. Il-kumpanija kellha l-kont tagħha mal-istess bank u *fil-branch* fejn kien jaħdem l-attur. Dan tal-aħħar, biex iħallas il-kredituri tal-kumpanija, kien jirtira flus mill-kont tal-kumpanija, iġħaddihom lill-bank u hu stess, f'isem il-bank, joħroġ *drafts* li kien iġħaddi lill-kredituri tal-kumpanija. Ġieli ġara li flus fil-kont tal-kumpanija ma kienx ikun hemm biżżejjed biex iħallas lill-kredituri, iżda l-attur kien xorta waħda joħroġ *bank drafts* biex iħallas ċerti kredituri. Il-fatti li wasslu għal din il-kawża partikolari, u li ġiegħlu lill-attur isellef [*recte*, jissellef] flus mingħand Wilfred Buttigieg biex ikopri lilu nnifsu mal-bank, jinsabu ben esposti fil-parti preliminari tas-sentenza tal-ewwel qorti

“F'din il-kawża (a differenza ta' dak li seħħ fil-kawża l-oħra konnessa), dak li silef il-flus, Wilfred Buttigieg, ħa flusu lura mingħand Guido Grima, li, biex jagħmel dan, issellef flus mill-bank. Issa, dan Guido Grima qed jitlob il-flus lura mingħand il-familja Buontempo u l-kumpanija *Centre Travel Co. Ltd* bħala l-eventwali beneficiċjari tas-somma flus (Lm17,223.04) li hu ssellef mill-bank.

“L-ewwel qorti sabet favur l-attur *in parte*. Hi sabet li veru kien hemm aġir frawdolenti mill-konvenuti, iżda akkollat fuq l-attur kwart mir-responsabbiltà meta hu aġixxa wkoll b'mod frawdolenti meta abbuża mill-posizzjoni tiegħu fil-bank u ħareġ *bank drafts* għall-kredituri tas-soċjetà *Centre Travel Co. Ltd* meta kien jaf li ma kienx hemm fondi biżżejjed biex ikopruhom.

“Mis-sentenza appellaw iż-żewġ naħat. Il-kumpanija *Centre Travel Co. Ltd* tgħid li bin-negożju gawda biss Guido Grima u hi għandha tiġi liberata minn kull imputazzjoni ta' responsabbiltà, u l-familja Buontempo tgħid li, f'kull każ, huma personalment ma għandhom x'jaqsmu xejn ma' kull ma sar. L-attur iġħid li hu kien biss intermedjarju fin-negożju u ma għandux jinstab responsabbli.

“Dwar l-appell tal-konvenuti dawn huma simili għall-aggravji li ressqu fil-kawża l-oħra konnessa, u li ġew trattati u miċħuda minn din il-qorti

fis-sentenza li tat illum stess f'dik il-kawża. Għall-fini ta' din il-kawża, il-qorti tagħmel referenza għall-motivazzjoni tagħha fil-kawża l-oħra li għandhom japplikaw u qed jiġu adottati wkoll għall-fini ta' din il-kawża. Fil-qosor jista' jingħad li hu ċar, fil-fehma tal-qorti, li kemm il-kumpanija, kif ukoll l-aħwa Pierre u Ruben Buontempo, kienu kompartecipi fl-aġir doluż li wettaq l-attur, li ġie indott jikser il-fiducja li tassorbi l-posizzjoni tiegħu fil-bank, b'ħafna paroli u wegħdiet fuq flus li suppost kienu se jiġu min-negozju li huma riedu jagħmlu fuq art ix-Xemxija – li mhux ċar proprjetà ta' min kienet. Il-kumpanija kienet il-benefiċċjarja tal-flus in kwistjoni, u l-familja Buontempo aġixxew b'intenzjoni malizzjuza meta poġġew lill-attur f'sitwazzjoni ta' gwaj mal-bank fejn kien jaħdem.

“Kwindi, għal din ir-raguni u għar-ragunijiet aktar dettaljatament trattati fil-kawża l-oħra konnessa, qed tiċħad l-aggravji tal-familja Buontempo u l-kumpanija *Centre Travel Co. Ltd*.

“Dwar il-każ ta' Guido Grima, il-posizzjoni tiegħu f'din il-kawża hi differenti milli hi fil-kawża l-oħra konnessa. Hu veru, u din il-qorti taqbel ma' dak li osservat l-ewwel qorti fir-rigward, li l-attur ma hux xi bniedem imbecilli, u kien jaf il-kosegwenzi ta' dak li kien qed jagħmel. Hu aġixxa volontarjament u kiser il-fiducja li l-bank jinvesti fl-impjegati tiegħu. Hu seta' kien indott jagħmel li għamel bil-paroli tal-familja Buontempo, però, fl-aħħar mill-aħħar, hu għażel li jipparteċipa fl-aġir qarrieqi, u ma jistax jgħid li hu kien sempliċi intermedjarju jew vittima innocenti ta' xi komplott fil-konfront tiegħu. Hu kellu posizzjoni importanti fil-kumpanija *Centre Travel Co. Ltd*, u ħafna affarijiet ta' ġestjoni normali kienu jithallew f'idejh. Hu abbuza *mid-dual role* li kellu fil-bank u fil-kumpanija konvenuta. Ta' min isemmi wkoll illi l-attur fl-ebda stadju ma aġixxa biex jirrexxindi l-involviment tiegħu fin-negozju a bażi ta' vjolenza u/jew qerq; hu aġixxa konsapevolment u żgur li kien jaf li kien qed jagħmel xi ħaġa illegali.

“Din il-qorti ma taqbilx, però, li l-attur għandu jħallas parti mill-flus mislufa. *Vis-à-vis* it-terz, Wilfred Buttigieg, u/jew il-bank, ir-responsabbiltà tiegħu kienet tkun waħda solidali mal-familja Buontempo u l-kumpanija *Centre Travel Co. Ltd*, però kemm it-terz kif ukoll il-bank ġew rifiusi l-flus li ħarġu. F'din il-kawża s-sitwazzjoni hi fuq min, bejn il-kompartecipi fil-frodi, għandu jintefa' l-piż tal-flus in kwistjoni, u din il-qorti tara li meta l-benefiċċjarji kienu l-familja Buontempo u l-kumpanija tagħhom, l-attur ma għandux ibati parti mis-somma. L-ewwel qorti waħħlitu kwart mis-somma bħala piena jew penali talli aġixxa *in mala fede*, però hawnhekk mhux il-każ ta' xi ħadd qed jitlob danni minħabba l-aġir tal-attur. L-attur issellef flus biex iħallas dejn li għalih il-konvenuti kienu responsabbli, u l-attur sempliċement qiegħed jitlob li jieħu l-flus lura.

“Kif intwera fil-kawża l-oħra konnessa, il-partijiet kollha f'din il-kawża għandhom jitqiesu responsabbli *in solidum* versu t-terz kredituri. Hawnhekk, però, it-terzi kredituri tħallsu, u tħallsu mill-attur, li issa, bħala debitur *in solidum* li ħallas id-dejn, qed jitlob ir-rivalsa mid-

debituri l-oħra, sħabu *in solidum*. Normalment, kull debitur *in solidum* huwa responsabbli għal sehemu mid-dejn, però l-artikolu 1109 tal-Kodiċi Ċivili jgħid li meta d-dejn ma jkollux x'jaqsam fih ħlief wieħed mill-kondebituri, dak "hu obligat għad-dejn kollu lejn il-kondebituri l-oħra". F'dan il-każ, responsabbli għad-dejn kollu huma s-socjetà *Centre Travel Co. Ltd* u l-familja Buontempo (minħabba l-aġir doluż li bih kienu jwettqu n-negozju tal-kumpanija), għax kienu dawn li bbenefikaw mill-flus mislufa. Il-flus mislufa marru kollha a beneficiċċju tal-kredituri tal-kumpanija, bi gwadan għaliha u għal dawk li kienu jmexxuha u jipparteċipaw fil-qliġ tagħha. Għalhekk, filwaqt li l-aġir tal-attur kien wieħed ta' stmerrija, fl-aħħar mill-aħħar gawded mill-aġir tiegħu biss il-konvenuti u, għalhekk, huma għandhom jirrifondu l-flus in kwistjoni – salv li l-kondotta tal-attur tiġi riflessa *fil-capo spese*."

8. Il-konvenuti kollha qegħdin issa jitolbu illi s-sentenza titħassar u illi l-appell jinstema' mill-ġdid, għar-raġunijiet imfissra minnhom. L-ewwel aggravju l-konvenuti fisseru hekk:

"... .. huwa alkwantu stramb li permezz tas-sentenze mogħtija fl-ismijiet Joseph Grima et v Pierre Buontempo et filwaqt li Guido Grima ġie misjub responsabbli *in solidum* mal-esponenti fir-rigward ta' terzi, f'dawn il-proċeduri l-esponenti ġew ordnati sabiex iħallsu lil Guido Grima s-somma kollha reklamata minnu. Tali konkluzjoni tirriżulta aktar stramba meta l-fatti relativi huma komuni għaž-żewġ ġudikati

"... .. huwa minnu wkoll li l-onorabbli Qorti tal-Appell tasal għall-konkluzjoni li l-aġir illegali da parti ta' Guido Grima m'għandux iservi sabiex itellfu l-kawża minnu intentata kontra l-esponenti u dan għaliex, skond l-istess onorabbli Qorti tal-Appell, "il-benefiċjarji kienu l-familja Buontempo u l-kumpanija tagħhom (u għalhekk) l-attur m'għandux ibati parti mis-somma".

"Illi f'dan ir-rigward jidher minnufih l-ewwel żball fl-applikazzjoni ħażina tal-liġi da parti tal-onorabbli Qorti tal-Appell u dan in vista tal-fatt li *ex admissis*, permezz tas-sentenza tagħha, dak li jinsab deċiż jammonta għal eżekuzzjoni favur l-atturi ta' kreditu favur l-istess atturi minnhom ottjenut fil-konfront tal-esponenti permezz ta' aġir li l-istess onorabbli Qorti tal-Appell, a konferma ta' dak ukoll deċiż mill-ewwel onorabbli qorti, iddeskriviet bl-aktar mod ċar bħala wieħed 'illegali'.

"Illi *dato ma non concesso* li, kif jinsab deċiż ukoll mill-onorabbli Qorti tal-Appell, l-esponenti "kienu komparteċipi fl-aġir doluż li wettaq l-attur", huwa ċar li s-sentenza li tagħha qed tintalab ir-ritrattazzjoni hija affetta minn żball fl-applikazzjoni tal-liġi għaliex in effetti tammonta għall-konferma ta' kreditu riżultanti favur l-attur b'*causa* għal kollox illegali u li kwindi ma setgħet qatt tiġi aċċettata wisq anqas enfurzata permezz ta' deċiżjoni tal-qorti tagħna dan fuq l-

istregwa tal-prinċipju legali li hadd m'għandu jithalla jgawdi mill-aġir illegali tiegħu stess. Bl-akbar rispettu dovut, dak li għamlet l-onorabbli Qorti tal-Appell kien li, filwaqt li iddeskriviet l-aġir ta' Guido Grima bħala wieħed għalkollox illegali, ippremjatu għal tali aġir billi effettivament rat li Guido Grima jirkupra mingħand l-esponenti somom minnu mħallsa lill-bank bħala kumpens għall-aġir dikjaratament illegali tiegħu. Bl-akbar rispettu ukoll, is-sentenza li tagħha qed tintalab ir-ritrattazzjoni ma tistax titqies jekk mhux bħala eżekuttiva ta' obbligazzjoni b'kawża illecita u kwindi kontra l-ordni pubbliku.

“ ”

“Illi lanqas ma setgħet l-ewwel onorabbli qorti tikkundanna lill-esponenti jħallsu ebda parti mill-ammont reklamati mill-attur għaladarba huwa magħruf li “ma jistax jagħmel azzjoni għad-danni min ikun ta lok għal dawk id-danni bil-qerq tiegħu stess (ara f'dan is-sens il-kawża deċiża nhar id-9 ta' Lulju 1963 fl-ismijiet Francesca mart Innocenzo Debattista et v. Emmanuele Ellul fejn gie wkoll deċiż illi “hadd ma jista' jirretrai vantaġġ mill-frodi tiegħu — *malitiis non est indulgendum*). Għal din ir-raġuni wkoll il-kawżali tad-danni ma setgħetx tirnexxi għaladarba l-attur Guido Grima ma kienx il-vittima ta' xi frodi imma kien huwa stess illi ppreċipita s-sitwazzjoni lamentata minnu b'qerq u abbuż ipperpetrat minnu fil-konfront tal-bank.

“Illi huwa daqstant iehor prinċipju bażilari li kellu jiġi applikat ukoll fil-kawża odjerna: “il-liġi ma tagħti lill-attur ebda jead ta' azzjoni dwar negozju li hu milqut bl-illecitu” (Anthony Muscat v. Anthony Caruana deċiża mill-Prim'Awla tal-Qorti Ċivili fid-19 ta' Novembru 2004 u kazistika hemmhekk ċitata).”

9. Igħidu wkoll illi s-sentenza attakkata fiha disposizzjonijiet kontra xulxin fejn issib li l-atturi għamlu għemil illegali iżda fl-istess fin tathom rimedju, u għalhekk għandha titħassar taħt l-art. 811(i):

“... .. huwa kuntradittorju għall-aħħar li jinsab provdut li l-aġir tal-attur huwa wieħed illegali però jimmerita li jwassal għall-aċċettazzjoni tat-talbiet tiegħu. Għar-raġunijiet imsemmijin hawn fuq, aġir illegali ma jista' qatt iwassal għas-sostenn u konsegwenti akkoljiment ta' talba ġudizzjarja u għalhekk ukoll qed tintalab ir-ritrattazzjoni a bazi tal-art. 811(i) li jipprovdi espressament għal sentenzi karatterizzati minn disposizzjonijiet kontra xulxin.”

10. L-argument tal-konvenuti, kemm taħt il-para. (e) u kemm taħt il-para. (i) tal-art. 811, huwa fallaci għal żewġ raġunijiet. L-ewwel raġuni hija illi, għalkemm huwa minnu illi *ex iniuria non oritur ius*, madankollu dan ma jfissirx illi min fost kondebituri *in solidum* ikun hallas id-dejn kollu ma

għandux jedd għal ripetizzjoni mingħand il-kondebituri l-oħra għal sehemhom¹, ukoll jekk is-solidarjetà passiva tkun minħabba għemil doluż.

11. It-tieni raġuni hija illi l-*causa* tal-obbligazzjoni ma hijiex l-għemil doluż kontra terzi; l-għemil doluż kontra terzi se *mai* kien il-kawża tal-obbligazzjoni tal-partijiet fil-kawża tallum favur Joseph Grima *et* u mhux l-obbligazzjoni tal-konvenuti favur l-attur Guido Grima: il-kawża tal-obbligazzjoni favur l-attur hija l-qerq tal-konvenuti kontra l-attur u l-ħlas illi dan għamel lil terzi biex iħallas obbligazzjoni li kienet torbot kemm lillu u kemm lill-konvenuti.

12. Dan li għadu kemm ingħad ifisser għala l-konvenuti wkoll għandhom iħallsu sehem mid-dejn iżda mhux għala għandhom iħallsu d-dejn kollu, kif ġew kundannati fis-sentenza appellata. Ir-raġuni għal dan insibuha fl-art. 1109 tal-Kodiċi Ċivili:

“**1109.** Jekk fil-ħaġa li għaliha ġie magħmul id-dejn *in solidum* ma jkollux x'jaqsam ħlief wieħed mill-kondebituri, dak hu obligat għad-dejn kollu lejn il-kondebituri l-oħra”

13. Is-sentenza appellata tgħid, bħala konklużjoni ta' fatt insindakabbli f'dawn il-proċeduri tallum, illi d-dejn sar fl-interess tal-konvenuti biss u għalhekk, b'applikazzjoni korretta tal-art. 1109, ikkundannat lill-konvenuti jroddu l-flus kollha li ħareġ l-attur.

14. Il-konvenuti iżda jgħidu illi l-art. 1109 ma kellux jiġi applikat fil-kawża tallum għax:

“... .. tali artikolu ma jista' jkun qatt applikabbli f'dan il-każ meta, kif jirrizulta ċar mill-premessi taċ-ċitazzjoni odjerna, dak li jinsab allegat mill-atturi m'huwiex li l-esponenti huma obligati *in solidum* miegħu fir-rigward ta' dejn li ġie mħallas interament minnu u li kwindi huwa għandu dritt għall-kumpens tal-istess a bażi tal-liġi. It-talbiet attriċi huma fondati fuq premessa għal kollox differenti u *cioè* l-

¹ Art. 1106, Kod. Ċiv.

allegat qerq u/jew frodi li l-atturi jgħidu li l-esponenti wettqu fil-konfront tagħhom. F'dan ir-rigward jidher bl-aktar mod ċar li l-onorabbli Qorti tal-Appell marret ferm *oltre* minn dak mitlub minnha u kwindi jeżisti lok għar-ritrattazzjoni anke taht l-art. 811(f) li iiprovdi fir-rigward ta' sentenzi mogħtiia fuq ħaġa mhux imdañħla fit-talba billi għaddiet sabiex tilqa' talbiet a bażi ta' artikolu li assolutament la huwa applikabbli għall-każ in eżami u lanqas ma jsib sostenn fil-premessi tal-azzjoni attriċi.”

15. Il-premessa tal-attur ma hijiex biss il-qerq tal-konvenuti iżda wkoll illi minħabba dan il-qerq hu dañal f'dejn li, għax sar fl-interess tal-konvenuti, jorbot lilhom ukoll. L-allegazzjoni tal-attur, aċċettata bħala fatt fis-sentenza attakkata, hija illi biex ħallas djun tas-soċjetà konvenuta l-attur, għax imqarraq mill-konvenuti, dañal f'dejn ma' terzi. Id-dejn ewlieni kien tas-soċjetà konvenuta illi, b'dak li għamel għax imqarraq, dañal responsabbli għalih l-attur ukoll. Għalhekk inħolqot is-solidarjetà u għalhekk kienet korretta l-applikazzjoni ta' disposizzjonijiet tal-liġi li jirregolaw is-solidarjetà passiva. Ma jistgħux f'dawn il-proċeduri l-konvenuti jikkontestaw il-konkluzjoni ta' fatt li waslet għaliha l-ewwel qorti – meta qalet illi l-attur “għie indott jikser il-fiduċja li tassorbi l-posizzjoni tiegħu fil-bank, b'ħafna paroli u wegħdiet fuq flus li suppost kienu se jiġu min-negozju li huma [il-konvenuti Buontempo] riedu jagħmlu fuq art ix-Xemxija” – billi jgħidu illi ma rriżultax illi huma qarrqu bl-attur.

16. Bl-istess mod ma jistgħux illum il-konvenuti jgħidu illi bis-sentenza attakkata “l-attur igawdi huwa biss mill-aġir illegali dikjaratament imwettaq minnu” għax is-sentenza attakkata tgħid – ukoll bħala konkluzjoni ta' fatt insindakabbli f'dawn il-proċeduri – illi “l-kumpanija [konvenuta] kienet il-benefiċċjarja tal-flus in kwistjoni, u l-familja Buontempo aġixxew b'intenzjoni malizzjuza meta poġġew lill-attur f'sitwazzjoni ta' gwaj mal-bank fejn kien jaħdem”. Kienet din il-konkluzjoni dwar fatti – illi dik li gawdiet kienet biss is-soċjetà konvenuta

u illi l-konvenuti qarrqu bl-attur – li wasslet lill-qorti biex tgħid illi l-konvenuti għandhom iroddu lill-attur il-ħlas kollu li għamel u mhux biss sehem minnu.

17. Il-konvenuti jgħidu illi s-sentenza attakkata applikat il-liġi ħażin ukoll għax, meta ikkundannat lill-konvenuti Buontempo personalment, “injorat il-prinċipji legali tal-liġi tal-kumpanniji”, partikolarment l-art. 4(4) tal-Att dwar il-Kumpanniji [Kap. 386], li jgħid illi soċjetà kummerċjali għandha “personalità ġuridika distinta minn dik tal-membri jew tal-membri tagħha”.

18. Dan l-aggravju huwa manifestament infondat, u kliem il-konvenuti stess iwaqqa' l-argument tagħhom. Igħidu illi fis-sentenza attakkata “ma saret referenza għal ebda disposizzjoni jew każistika partikolari li setgħu b'xi mod jiġġustifikaw il-posizzjoni meħuda fil-konfront ta' Ruben Buontempo” u fl-istess ħin igħidu illi l-istess sentenza tgħid illi “l-aħwa Pierre u Ruben Buontempo, kienu kompartecipi fl-aġir doluż li wettaq l-attur” u hekk jagħtu r-raġuni għad-deċiżjoni tal-qorti.

19. Il-qorti sabet bħala fatt illi l-konvenuti Buontempo mxew dolożament u għalhekk għamlet sew meta ma ħallithomx jinħbew wara l-personalità tal-kumpannija.

20. Il-konvenuti jgħidu illi s-sentenza applikat il-liġi ħażin ukoll għax:

“... .. mhux biss il-firmatarju fuq *cheque* m'għandux jiġi ikkunsidrat *in astratto* bħala persuna responsabbli personalment fil-konfront tal-persuna li favur tagħha jkun inħareġ iċ-ċekk imma talli, skond prinċipji assoċjati ċivili u kif ukoll tal-liġi tal-kumpanniji, dan ma jista' qatt ikun il-każ fin-nuqqas ta' relazzjoni ġuridika diretta bejn il-firmatarju taċ-ċekk u l-kreditur..”

21. Dan l-argument huwa fieragħ. Is-sentenza attakkata ma tgħidx illi min jiffirma *cheque* f'isem soċjetà jsir b'hekk biss responsabbli għall-ħlas ta'

dak *ic-cheque*. Kif għa ngħad fuq, ir-responsabilità tal-konvenuti Buontempo tofirog mhux minn firma fuq *cheque* iżda għax il-qorti kienet tal-fehma illi kienu fhatja ta' qerq. Dan igħodd kemm għal Ruben Buontempo kif ukoll għal Pierre u huwa għalkollox irrelevanti jekk wieħed minnhom iffirma u l-ieħor ma iffirma xi *cheque* tas-soċjetà konvenuta.

22. Daqstant ieħor irrelevanti huwa l-argument illi "... .. il-fatt waħdu illi Pierre Buontempo huwa l-uniku beneficiċjarju tas-soċjetà appellanti ma setax waħdu jservi bħala bażi għas-sejba tar-responsabilità personali proprju għaliex dan kien ikun ifisser illi awtomatikament l-azzjonisti huma dejjem personalment responsabbli (u dan mingħajr ebda limitu) għar-relazzjonijiet ġuridici konklużi mis-soċjetà kummerċjali għaladarba huma jkunu qegħdin b'xi mod jibbenefikaw mill-istess". Imkien ma tgħid is-sentenza appellata illi l-konvenut Pierre Buontempo huwa responsabbli personalment minħabba "l-fatt waħdu" li huwa "l-uniku beneficiċjarju" tas-soċjetà. Dan l-argument, bħal ta' qablu, huwa fieragħ.

23. Il-konvenuti jkomplu jgħidu:

"Illi s-sentenza hija wkoll affetta minn żball fl-applikazzjoni tal-liġi fhażina fir-rigward tal-intimata Romina Buontempo li fir-rigward tagħha kellu jsib applikazzjoni l-art. 1327 tal-Kodiċi Ċivili li, filwaqt li jindika liema huma dawk id-djun li jaggravaw il-komunjoni tal-akkwisti, iservi sabiex jeskludi għal kollox l-involvement tal-intimata Romina Buontempo f'dan kollu *multo magis* meta hi personalment ma kellha x'taqsam xejn mal-partijiet salv illi, fiż-żmien relattiv, kienet miżżewġa ma' Ruben Buontempo. *In vista* ta' dak li jinsab provdut taħt l-art. 1327 tal-Kodiċi Ċivili, liema artikolu kellu jsib applikazzjoni f'dawn il-proċeduri, jirriżulta allura li fir-rigward ta' Romina Buontempo wkoll is-sentenza li tagħha tintalab ir-ritrattazzjoni hija ingusta in kwantu tikkontjeni żball fl-applikazzjoni tal-liġi l-fhażina a tenur tal-art. 811(e)."

24. L-art. 1327 tal-Kodiċi Ċivili fil-parti relevanti jgħid hekk:

"**1327.** Bla fhażara għad-disposizzjonijiet tal-artikolu 1329 il-beni li jkunu parti mill-komunjoni tal-akkwisti jbatu biss id-djun li għejjin:

“

“(f) kull dejn jew indennizz dovut bħala rimedju ċivili minn xi waħda mill-partijiet fiż-żwieġ meta dak l-indennizz ma jkunx dovut bħala rimedju ċivili dwar reat li jkun sar bir-rieda.”

25. Is-sentenza attakkata qalet illi Romina Buontempo twieġeb għad-dejn bħala siebba fil-komunjoni tal-akkwisti bejnha u żewġha l-konvenut Ruben Buontempo. Dan iżda ma hux biżżejjed għax kellha tara wkoll jekk id-dejn huwiex wieħed li jidhol fil-komunjoni tal-akkwisti. Fiċ-ċirkostanzi tal-każ tallum, l-aktar meta sabet illi l-konvenuti Pierre u Ruben Buontempo kienu personalment responsabbli għad-dejn għax kienu ħatja ta' qerq, il-qorti kellha tara jekk it-talba tal-atturi kinitx għal “rimedju ċivili dwar reat li jkun sar bir-rieda”. Din il-qorti ma hijiex sejra tagħmel din l-indaġni f'dan l-istadju *in rescindendo*, iżda, billi din hija indaġni li kien imissha saret u għandha ssir, sejra tħassar is-sentenza attakkata fil-kap tagħha biss li jolqot ir-responsabilità personali ta' Romina Buontempo u tordna illi l-appell ta' din relativ għal dak il-kap tas-sentenza jinstema' mill-ġdid.

26. Il-konvenuti jgħidu wkoll illi:

“... ..saret applikazzjoni ħażina tal-liġi wkoll fir-rigward tal-kap tal-imgħaxijiet fejn l-onorabbli Qorti tal-Appell ordnat li dawn għandhom jithallsu mill-14 ta' Settembru 1998. Tali konklużjoni hija fil-fehma tal-esponenti waħda għal kollox inopportuna għaliex, kif jirriżulta ċar mid-deċiżjoni tal-ewwel onorabbli qorti li llikwidat tali ammont dovut mill-esponenti fi tliet kwarti tal-ammont mitlub mill-atturi, tali ammont mhux wieħed likwidu imma *da liquidarsi* u kwindi għandu japplika l-art. 1141 tal-Kodiċi Ċivili li jipprovdi espressament li l-imgħaxijiet mhux kummerċjali u li fir-rigward tagħhom il-liġi ma tipprovdi li għandhom jiddekorru l-imgħaxijiet *ipso jure* għandhom jibdew jiddekorru mid-data tal-interpellazzjoni ġudizjarja.”

27. Bla ma tidhol fil-kwistjoni jekk igħaddux imgħaxijiet jew le fuq somma li trid tiġi likwidata², u jekk debitur li għandu f'idejh u qiegħed igawdi minn

² Il-prinċipju applikabbli huwa *lite contestata usuræ currunt* (Dig. 22,1,35, minn Paulus, *ad edicta*, 35).

flus li jmissu lill-kreditur għandux jieħu benefiċċu mid-dewmien tal-proċeduri, bħallikieku debitur li ingustament jikkontesta d-dejn tiegħu jitqies li qiegħed jingħata self bla mgħax sakemm tinqata' l-kawża, il-qorti tosserva illi s-somma illi l-konvenuti ġew kundannati jħallsu hija dik li kienet mitluba fiċ-ċitazzjoni u għalhekk ma jstax jingħad illi ma kinitx kienet waħda likwida. Il-fatt illi l-ewwel qorti kienet ikkundannat lill-konvenuti jħallsu biss sehem minn din is-somma huwa irrelevanti għax li jgħodd huwa dak li tgħid is-sentenza finali u mhux dak li ntqal f'sentenza li tħassret.

28. L-añħar aggravju tal-konvenuti huwa illi s-sentenza attakkata, fejn ordnat illi jgħaddu mgħaxijiet mill-14 ta' Settembru 1998, kienet l-effett ta' żball li jidher mill-atti jew mid-dokumenti tal-kawża "konsistenti fl-assunzjoni li l-mertu tal-kawża kien jirreferi għal negozju ta' natura kummerċjali" u għalhekk għandha titħassar taħt l-art. 811(l) tal-Kodiċi ta' Organizzazzjoni u Proċedura Ċivili.
29. Tassew, is-sentenza attakkata ma tgħidx espressament illi d-dejn huwa wieħed kummerċjali. Huwa minnu illi tagħmel referenza "għarraġunijiet aktar dettaljatament trattati fil-kawża l-oħra konnessa" u f'dik il-kawża l-oħra d-dejn kien karatterizzat mill-qorti bħala wieħed kummerċjali, iżda d-dejn li dwaru kienet tittratta dik il-kawża ma kienx l-istess dejn li dwaru saret il-kawża tallum. Għalhekk hija gratuwita l-asserzjoni li s-sentenza attakkata hija msejsa fuq "l-assunzjoni li l-mertu tal-kawża kien jirreferi għal negozju ta' natura kummerċjali".
30. Għandu jinbgħad illi kienet l-ewwel qorti, fis-sentenza appellata, illi ordnat illi l-imgħax jibda jgħaddi mill-14 ta' Settembru 1998 u dwar din id-deċiżjoni ma tressaq ebda aggravju fl-appell. Kien għalhekk, għax dik il-parti tad-deċiżjoni kienet effettivament *res iudicata*, illi din il-qorti,

fis-sentenza appellata, żammet l-istess *dies a quo* mingħajr ma immotivat id-deċiżjoni. Il-konvenuti ma jistgħux issa jinqdedw bi proċeduri ta' ritrattazzjoni bħallikieku għandhom okkażjoni oħra biex jagħmlu appell ġdid fuq aggravji godda.

31. Dan l-aññar aggravju għalhekk huwa wkoll miċċud.

32. Għal dawn ir-raġunijiet il-qorti tiddisponi mit-talba għat-tħassir tas-sentenza billi tiċċhad it-talba ħlief safejn din it-talba tolqot il-kap dwar ir-responsabilità u l-kundanna tal-konvenuta Romina Buontempo. Għalhekk, kif igħid u jrid l-art. 813 tal-Kodiċi ta' Organizzazzjoni u Proċedura Ċivili, tħassar biss dak il-kap tas-sentenza attakkata fejn ġiet konfermata r-responsabilità ta' Romina Buontempo u fejn din ġiet kundannata tħallas *in solidum* mal-konvenuti l-oħra, u tordna illi l-appell relativ għal dak il-kap jinstema' mill-ġdid.

33. L-ispejjeż tal-proċeduri *in rescindendo* ħlief biss dawk relativi għar-responsabilità u l-kundanna tal-konvenuta Romina Buontempo, iħallsuhom l-istess konvenuti; dwar l-ispejjeż relativi għar-responsabilità u l-kundanna tal-konvenuta Romina Buontempo jkun hemm deċiżjoni fis-sentenza finali.

< Sentenza Finali >

-----TMIEM-----